Ministerie van Defensie

De veteranen-nota 2019-2020

Voorwoord

Voor u ligt de Veteranennota 2019 - 2020. In de inmiddels vertrouwde opzet vindt u een visuele weergave van de resultaten en werkzaamheden in 2019 op het gebied van het veteranenbeleid en de uitvoering daarvan.

Bij het schrijven van dit voorwoord teistert het coronavirus de hele wereld en dus ook ons land. Het openbare leven is voor een groot deel tot stilstand gekomen met alle gevolgen van dien. Grote evenementen zijn afgezegd. Zo ook de festiviteiten rondom 75 jaar vrijheid en de Invictus Games die van 9 tot 16 mei 2020 in Den Haag zouden worden gehouden. Inmiddels is besloten de Invictus Games een jaar later te organiseren. Ik ben blij dat zo'n geweldig internationaal evenement voor veteranen in Nederland wordt gehouden. Ook de jaarlijkse Nederlandse Veteranendag gaat dit jaar niet door. Aan de dag wordt een alternatieve invulling gegeven, om zo onze veteranen op aangepaste wijze toch te kunnen erkennen en waarderen.

Het jaar 2019 stond vooral in het teken van twee belangrijke aanbevelingen uit de evaluatie van het veteranenbeleid. Allereerst is de opdracht verstrekt voor de verbetering van de governance van de uitvoering van het veteranenbeleid. Het programmateam heeft inmiddels grote stappen gezet in de vorming van een nieuwe organisatie per 1 januari 2021, die het Nederlands Veteraneninstituut gaat heten. Ook dit jaar gaat mijn volle aandacht hier naar uit om dit tot een succes te maken. Ten tweede is veel werk verzet om te komen tot een herziening van het uitkeringen- en voorzieningenstelsel voor veteranen en daarmee samenhangend de evaluatie van de Regeling Volledige Schadevergoeding.

Daarnaast is de uitvoering van het Dutchbat-III onderzoek in het najaar van 2019 daadwerkelijk gestart. Ik verwacht dat het onderzoek dit najaar gereed is en zie de resultaten en de beleidsaanbevelingen daarvan met vertrouwen tegemoet.

In deze Veteranennota kijk ik nadrukkelijk ook naar de toekomst. Ondertussen wordt hard gewerkt aan de Defensievisie 2035, die dit najaar zal worden uitgebracht. Dat roept de vraag op: "Wat betekent dit voor het veteranenbeleid?" Meerdere tendensen zijn zichtbaar en vertaald naar een handelingsperspectief voor de komende tijd. Het oogmerk daarbij is steeds de beste zorg en een breed gedragen maatschappelijke erkenning en waardering voor onze veteranen. Voor nu en in de toekomst.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

Drs. A. Th. B. Bijleveld-Schouten

Inhoudsopgave

Doelstellingen van het veteranenbeleid 4
- Waar we ons op hebben gericht
- Wat we gaan doen

Feiten en cijfers 5

Organisaties werkzaam binnen het veteranenveld 6

Erkenning en waardering 8
- Stichting het Veteraneninstituut
- Het Veteranenloket
- Het Nationaal Comité Veteranendag en de Stichting Nederlandse Veteranendag
- Vereniging Veteranen Platform
- Decoraties
- Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers
- Invictus Games

Bijzondere zorgplicht 13
- Terugkeergesprek na de missie of inzet
- Vragenlijst na missie of inzet
- Dienstencentrum Re-integratie
- Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen
- Nuldelijnsondersteuning
- Gespecialiseerd maatschappelijk werk
- Materiële zorg

Onderzoek 20
- Onderzoek uitgevoerd door de afdeling Trends, Onderzoek en Statistiek (TOS)
- Onderzoek uitgevoerd door het expertisecentrum MGGZ
- Onderzoek gericht op verbetering van de kwaliteit van zorg binnen het LZV
- Onderzoek in relatie tot de leerstoel Universitair Medisch Centrum Leiden
- Onderzoek uitgevoerd door Stichting het Veteraneninstituut
- Overige onderzoeken/projecten

Financiën 24
- Uitgaven 2019

Toezicht en advies 25
- Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht in zijn rol als Inspecteur der Veteranen
- De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
- De Nationale Ombudsman in zijn rol als Veteranenombudsman

Beschouwing toekomst veteranenbeleid 2020 – 2035 27

Wat gaan we doen 29

Doelstellingen van het veteranenbeleid

Het bevorderen van de erkenning van de verdiensten van veteranen en de mogelijke gevolgen van de inzet als militair

Het bevorderen van de waardering die veteranen op grond van hun verdiensten toekomt

Het waarborgen van de bijzondere zorg die veteranen en hun relaties in verband met de inzet als militair nodig hebben

Waar we ons op hebben gericht

Onafhankelijk onderzoek Dutchbat-III laten uitvoeren

Uitvoeren van het project 'governance'

Bestendigen nuldelijnsondersteuning

Ontwikkelen/vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op maatschappelijke participatie

Ontwikkelen van een toekomstvisie op het veteranenbeleid

Wat we gaan doen

Onafhankelijk onderzoek Dutchbat-III afronden en relevante aanbevelingen oppakken.

Uitvoeren van het project 'governance' en oprichten van het Nederlands Veteraneninstituut per 1 januari 2021.

Ontwikkelen/vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op maatschappelijke participatie.

Uitwerken van thema's in relatie tot toekomstige ontwikkelingen en de gevolgen voor het veteranenbeleid.

Feiten en cijfers

Veteranen totaal:

107.250

In werkelijke dienst:

24.100

Post-actief:

83.150

Veteranenpashouders totaal:

88.891

Veteranenpashouders in werkelijke dienst:

21.722

Veteranenpashouders postactief:

67.169

Leeftijdsopbouw veteranen per 1-1-2020

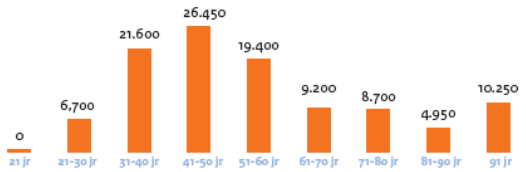

Per 1-1-2020 bestaat de totale veteranenpopulatie uit 107.250 personen. Hiervan is ongeveer 5,5% vrouw.

Aantal Veteranen aangesloten bij het Veteranen Platform:

75.000

73 Organisaties aangesloten bij het Veteranen Platform

Totale uitgaven veteranenbeleid:

146,4 mln euro

1.751 Post-actieve veteranen in behandeling bij het gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV).

1.018 Post-actieve veteranen in behandeling bij de 2e lijn Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) binnen het LZV.

9.428 Totaal aantal toegewezen Militair Invaliditeits-pensioenen.

Organisaties betrokken bij de uitvoering van het veteranenbeleid

Stichting het Veteraneninstituut (Vi)
Erkenning en waardering door dienstverlening aan de veteraan. Uitvoering van onderzoek en verspreiding van kennis.

Vereniging het Veteranen Platform (VP)
Belangenbehartiging van Nederlandse veteranen en coördinatie van de nuldelijnsondersteuning.

Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD)
Bevordering van maatschappelijke erkenning en waardering.

Het Veteranenloket
De toegang tot zorg- en dienstverlening aan Nederlandse veteranen.

Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV)
Civiel-militaire ketenorganisatie voor de behandeling van post-actieve veteranen en hun relaties met uitzendgerelateerde psychische problemen.

Dienstencentrum Re-integratie (DCR)
Ondersteuning en advisering bij re-integratie.

De Inspecteur der Veteranen
Bemiddeling bij individuele kwesties van veteranen, advisering over veteranenaangelegenheden en bevorderen van (maatschappelijke) erkenning en waardering.

Stichting De Basis
Gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het LZV.

Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)
Zorgcoördinatie, re-integratie en materiële zorg.

Geschiedenis

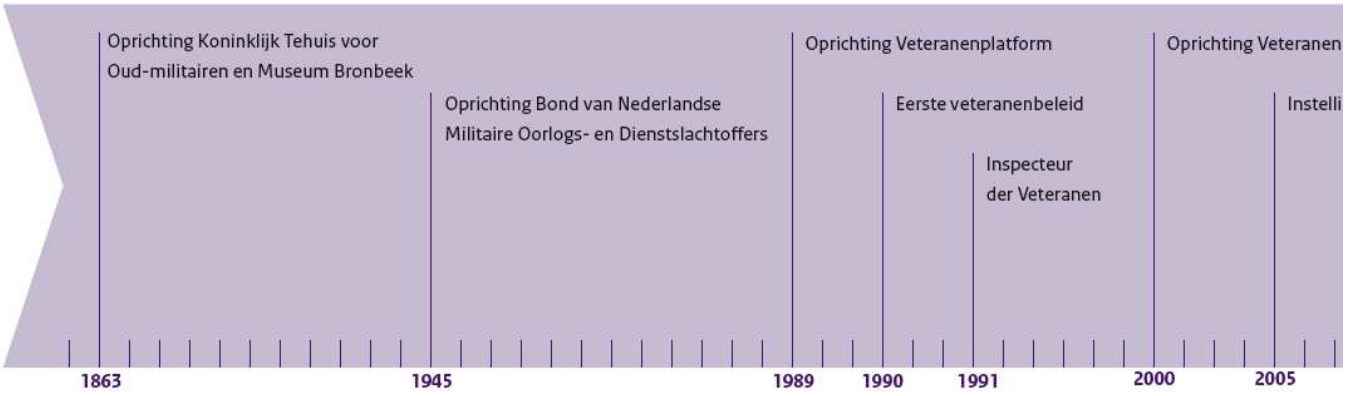

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)
Toezicht en advies op de ketenzorg van het LZV en advies over (wetenschappelijk) onderzoek op het gebied van veteranenzorg.

Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek
Museum en kenniscentrum van het koloniaal-militair verleden van Nederland en een tehuis voor veteranen van de Nederlandse Krijgsmacht en het voormalig Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL).

Bedrijfsmaatschappelijk Werk Defensie
Bedrijfsmaatschappelijk werk en gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen Defensie en het LZV.

Diensten Geestelijke Verzorging
Bieden van nuldelijnsondersteuning en bijdragen aan het welbevinden van veteranen.

Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (vfonds)
Erkenning voor en waardering van veteranen en andere geüniformeerden, levend houden van de herinnering aan oorlog en vredesmissies, herdenken en gedenken van slachtoffers van conflicten en het vieren van de vrijheid, door (financiële) ondersteuning te geven aan, onder andere, 75 jaar vrijheid en de Invictus Games.

Militair Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ)
2e lijns geestelijke gezondheidszorg aan militairen en veteranen binnen Defensie en binnen het LZV.

De Veteranenombudsman
Behandeling van klachten van veteranen over de overheid of hulpverlenende instanties.

Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (BNMO)
Erkenning en waardering, belangenbehartiging en versterking van de band tussen oorlogs- en dienstslachtoffers.

nstituut
ng Nederlandse Veteranendag
- Oprichting Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
- Oprichting Landelijk Zorgsysteem Veteranen
- Oprichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg
- Oprichting De Basis

2007

PTSS-protocol

2008

Ereschuldregeling

2012

- Inwerkingtreding Veteranenwet en Veteranenbesluit
- Oprichting Veteranenloket
- Instelling Veteranenombudsman
- Inkomensvoorziening
- Regeling Volledige Schadevergoeding

2014

Nationaal Fonds Ereschuld

2018

Opdracht governance uitvoering veteranenbeleid

2019

Erkenning en waardering

Veteranen hebben Nederland gediend onder oorlogsomstandigheden of tijdens (vredes)missies. Voor hun prestaties verdienen zij erkenning en waardering van zowel de overheid als van de samenleving. Met het veteranenbeleid wil Defensie de maatschappelijke bekendheid met oorlogs- en uitzendervaringen vergroten, de maatschappelijke waardering voor de prestaties van veteranen stimuleren en de beleving hiervan door de veteranen zelf versterken. Hieronder volgt een overzicht van de werkzaamheden en activiteiten in 2019.

Stichting Het Veteraneninstituut

Stichting het Veteraneninstituut (Vi) richt zich primair op de directe dienstverlening aan veteranen en hun thuisfront en versterkt daarmee de erkenning van en de waardering voor veteranen. Het Vi vervult met het Veteranenloket tevens de loketfunctie naar de dienstverlening en zorg en fungeert als kennis- en onderzoekscentrum op veteranengebied.

vi veteraneninstituut

Subsidie Defensie:
€M 5,77

Educatief programma*: Veteraan in de Klas.
51.070 leerlingen/ jongeren bereikt (42.815 op scholen en 8.255 op andere locaties)

Een groep van 315 gecertificeerde gastsprekers verzorgde 1.585 gastlessen

Veteranenpassen verstrekt:
1.102 aan veteranen in werkelijke dienst

555 aan post-actieve veteranen

Totaal aantal veteranenpashouders: 88.891

Overige activiteiten:
- Campagne 4/5 mei 'Vrijheid powered by veteranen'
- 'Speeddaten' met veteranen op 14 bevrijdingsfestivals
- Jaarlijkse veteranenlezing met als thema 'Herinneringen'
- Bijeenkomst voor veteranen van de Tweede Wereldoorlog en hun relaties
- Bijgedragen aan documentaires over Nederlands-Indië, Tweede Wereldoorlog

* In samenwerking met de Stichting Nederlandse Veteranendag.

In 2019 is het pilotproject 'Vi Thuisfront' voortgezet. Bij Vi Thuisfront kan het thuisfront terecht met vragen en het biedt de gelegenheid om met elkaar in contact te komen. In dit kader organiseerde het Vi in 2019 twee thuisfrontontmoetingsdagen, met in totaal 125 deelnemers. Daarnaast steeg het aantal leden van de besloten Vi Thuisfront Facebookgroep van 177 in 2018 naar 198 in 2019. Het pilotproject is eind 2019 positief geëvalueerd en de activiteiten in het kader van 'Vi thuisfront' zijn nu een onderdeel van het activiteitenplan van het Vi.

Samen met het Nationaal Comité Veteranendag (NCVD) organiseerde het Vi vijf bijeenkomsten voor gemeenten om hen te informeren en voor te bereiden op lokale/regionale veteranendagen. In 2019 namen 90 gemeenten hieraan deel.

Door gemeenten zijn in 2019 ongeveer 400 op veteranen gerichte activiteiten uitgevoerd, waarvoor ongeveer 95.000 veteranen zijn uitgenodigd. Voorbeelden van deze activiteiten zijn regionale veteranendagen, lokale veteranendagen en nieuwjaarsbijeenkomsten.

veteranenInstituut ABP **Kosten: zie ABP en Vi**	**Telefonische bereikbaarheid < 1 minuut:** 92% (norm is 90%)	**Contact met de zorgcoördinator < 3 werkdagen:** 94% (norm is 90%)	**Doorlooptijd van initiële aanmelding tot zorgplan < 4 weken:** 99% (norm is 90%)
	17.400 maal telefonisch benaderd	15.000 maal per mail benaderd	20.000 maal gebruik van digitale dienstverlening

Het Veteranenloket

Het Veteranenloket (VL) faciliteert de toegang tot zowel de materiële als de immateriële zorg en de dienstverlening voor veteranen en hun relaties en voor Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD'ers) en hun relaties. Het aantal te behandelen zaken bij de sectie Zorgcoördinatie is in 2019 toegenomen van 2.228 naar 2.400 casussen. Ruim vier procent van deze casussen betreft relaties van veteranen. De stijging van het aantal zaken bij de sectie Zorgcoördinatie was in 2019 hoger dan vooraf werd ingeschat. Om zorg en ondersteuning te kunnen blijven bieden bij de stijgende vraag is de formatie van de sectie Zorgcoördinatie in 2019 uitgebreid: van 39,4 voltijdsequivalenten (vte) naar 42,4 vte.

Het merendeel van de contacten met het Veteranenloket betreft informatieverzoeken en dienstverleningsvragen, zoals het aanmelden voor evenementen en aanvragen van vervoersbewijzen. Deze verzoeken worden steeds meer digitaal ingediend via 'Mijn Vi'.

Ten slotte werkt het Vi samen met het LZV aan de introductie van een persoonlijke, digitale gezondheidsomgeving voor veteranen, het zogeheten Veteranenportaal. Via het portaal houdt de veteraan regie over zijn zorgtraject en kan, indien gewenst, anderen betrekken bij dit traject. Het proefproject, waarin een eerste groep veteranen het portaal gaat gebruiken, start in de tweede helft van 2020.

Het Nationaal Comité Veteranendag en de Stichting Nederlandse Veteranendag

Het Nationaal Comité Veteranendag (NCVD) richt zich op het bestendigen en bevorderen van maatschappelijke erkenning en waardering voor alle Nederlandse veteranen. Het NCVD wordt voor de uitvoering van zijn taken bijgestaan door de Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD). De NLVD heeft de volgende hoofdactiviteiten: de organisatie van de Nederlandse Veteranendag, het uitvoeren van een doorlopende publiekscampagne en, deels samen met het Vi, het initiëren en coördineren van educatieve activiteiten die bijdragen aan maatschappelijke erkenning en waardering.

Naast de hoofdactiviteiten is de NLVD in 2019 (mede)verantwoordelijk geweest voor andere activiteiten, zoals de uitvoering van anjer-concerten, inspiratiedagen met Nederlandse gemeenten, het inrichten van veteranententoonstellingen en het plaatsen van de zogenaamde 'Veterans' View'-installatie[1] op diverse locaties in Nederland.

De witte anjer staat in de publiekscampagne symbool voor het tonen van persoonlijke erkenning en waardering aan veteranen. Om dit verder uit te dragen is in 2019 aan gemeenten verzocht om 'witte anjer perkjes' aan te leggen, waaraan door diverse gemeenten gehoor is gegeven. Daarnaast is in 2019 voor de tweede maal de Witte Anjer Prijs uitgereikt, een prijs voor mensen of organisaties die zich inzetten voor veteranen.

[1] De 'Veterans' View' is een installatie in de vorm van een grote baret waaronder verhalen van veteranen op een opvallende, moderne en interactieve manier worden gepresenteerd.

NATIONAAL COMITÉ VETERANENDAG

Subsidie Defensie:
€M 2,57

De Nederlandse Veteranendag
- Aantal bezoekers: 75.000
- Defilé: 100 detachementen en 3.446 deelnemers
- 80 herinneringsmedailles, 4 bijzondere onderscheidingen en 6 Tolkenpenningen uitgereikt
- Scholenwedstrijd 'Come back meal' voor veteranen

Educatie
- Les Nieuwsbegrip over veteranen (op basis en voortgezet onderwijs), bereik: ±90.000 leerlingen
- Schoolconcert 'The Battle' en 'Vrijland'. 30 maal uitgevoerd voor leerlingen van 10 tot 14 jaar, bereik: ±20.000 leerlingen
- 'Veteraan in de klas' (samen met het Vi), bereik: 51.070 leerlingen

Andere activiteiten
- 40 Anjerconcerten, bereik: ±17.500 gasten
- 4 Inspiratie (info) dagen voor gemeenten, deelname: 90 gemeenten
- 3 Beurzen
- 13 Veteranententoonstellingen
- 9 plaatsingen van de 'Veterans' View'

Publiekscampagne
- Radio, tv, kranten en sociale media zijn belangrijkste informatiemiddelen
- Bereik spot (tv, bioscoop) Nederlandse Veteranendag: 19%
- Witte anjer campagne: anjer 200.000 maal verstrekt
- De berichtgeving over veteranen en de Nederlandse Veteranendag wordt als positief ervaren

Maatschappelijke erkenning
Beeldvorming over veteranen en de Nederlandse Veteranendag is positief

75% van de Nederlanders vindt dat veteranen openlijke waardering verdienen en dat de Nederlandse Veteranendag daarvoor bij uitstek de manier is

Subsidie Defensie:
€335K

Vereniging het Veteranen Platform

Het Veteranen Platform (VP) is in 1989 opgericht en behartigt de belangen van de Nederlandse veteranen en hun relaties via 73 aangesloten veteranenorganisaties. Defensie beschouwt het VP als vertegenwoordiger van alle veteranen en het VP is daarom voor Defensie een gewaardeerde gesprekspartner. Het VP is momenteel betrokken bij de begeleiding van het Dutchbat-III onderzoek en maakt deel uit van de Maatschappelijke Klankbordgroep van het onderzoek naar de dekolonisatieperiode tussen 1945-1950 in het voormalig Nederlands-Indië.

Het VP werkt continu aan het verbeteren van de beeldvorming over veteranen door consequent de competenties te benadrukken die militairen opdoen tijdens missies. Dit zijn immers competenties die ook van grote meerwaarde zijn voor de burgermaatschappij. Daarnaast stimuleert het VP de jonge veteranen deel te nemen aan activiteiten.

Het VP zet zich ook in voor het in stand houden van monumenten en voor het organiseren van regionale herdenkingen gericht op erkenning en waardering van de inzet van veteranen. Verder is het VP betrokken bij de inrichting van het herdenkings- en educatiecentrum van de Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen. Daarnaast is het VP in 2019 met steun van het vfonds gestart met het project 'Helden op bruggen en viaducten'. Het doel is om de namen van militairen die na 1960 tijdens missies zijn omgekomen op bouwkundige kunstwerken geplaatst te krijgen. Naar verwachting worden in 2020 zeven kunstwerken vernoemd.

Ook coördineert het VP de landelijke nuldelijnsondersteuning (NOS). De NOS is een netwerk van getrainde vrijwilligers dat veteranen en hun relaties ondersteunt door het bieden van een luisterend oor of praktische hulp. Voor meer informatie over de NOS zie het hoofdstuk 'Bijzondere zorgplicht'.

Decoraties

De Nederlandse onderscheidingen voor deelname aan operaties zijn een officiële blijk van erkenning en waardering voor diegenen die door de overheid zijn uitgezonden en ingezet onder veelal buitengewone en moeilijke omstandigheden. Onderscheidingen hebben voor de ontvanger vaak een zeer persoonlijke betekenis en dragen bij aan het gevoel van (maatschappelijke) erkenning en waardering.

Toegekende onderscheidingen 2019 (niet-limitatief)

Militaire Willems-Orde (4e klasse)
0

Bronzen Leeuw
0

Bronzen Kruis
3

Vliegerkruis
0

Kruis van Verdienste
5

Mobilisatie Oorlogskruis
251

Nieuw-Guinea Herinneringskruis
24

Ereteken voor Orde en Vrede
62

Draaginsigne Gewonden
28

Gevechtsinsigne
10

Herinneringsmedailles internationale missies
1.895

Tolkenpenning
51

Het Veteraneninstituut heeft in nauwe samenwerking met Defensie en het Ministerie van Binnenlandse Zaken onderzoek gedaan naar de groep van nog levende Molukse KNIL-veteranen. Onderzocht is in hoeverre deze militairen erkenning en waardering hebben ontvangen en of zij nog in aanmerking komen voor een veteranenonderscheiding. Dit bleek voor ongeveer 70 veteranen het geval te zijn. Een deel van hen heeft de onderscheiding persoonlijk uit handen van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) ontvangen.

In november 2019 is een internationaal symposium gehouden op het Marine Etablissement (MEA) te Amsterdam met als centraal thema 'erkenning en waardering door middel van onderscheidingen'. De deelnemers hebben aangegeven dat dit Nederlandse initiatief een vervolg moet krijgen. Australië heeft toegezegd om in 2021 een vervolg op het symposium te organiseren.

De veranderde wijze van inzet van de krijgsmacht kan gevolgen hebben voor de grondslag waarop decoraties worden toegekend. De werkgroep 'Herziening Decoratiestelsel' is opgericht met als doel het decoratiebeleid te moderniseren.

Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers

Binnen de Veteranenwet vormen Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD'ers) een separate doelgroep. Een deel van de 12.500 MOD'ers is tevens veteraan (ongeveer 30%). Ook voor MOD'ers zonder veteranenstatus is, zoals omschreven in de Veteranenwet, de bijzondere zorgplicht van toepassing. Dit betekent dat zij gebruik kunnen maken van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) bij psychische of psychosociale klachten waarbij een dienstverband is vastgesteld. Ook voor revalidatie, re-integratie en maatschappelijke ondersteuning (onderdeel van de bijzondere zorgplicht) is ondersteuning mogelijk.

Defensie organiseert voor de MOD'ers de MOD-contactdagen, waaraan zij eens per twee jaar kunnen deelnemen. Het is een dag met een inspirerend programma voor de MOD'ers en hun partners. De dag biedt ook de mogelijkheid om contacten aan te halen en ervaringen uit te wisselen. Door de maatregelen om verspreiding van het Coronavirus te voorkomen zijn in 2020 de geplande MOD-contactdagen in de eerste helft van het jaar onder voorbehoud verplaatst naar oktober 2020.

Invictus Games

De Invictus Games zijn een internationaal sportevenement voor fysiek en/of mentaal gewonde militairen. De Invictus Games gebruiken de kracht van sport om herstel te stimuleren, revalidatie te ondersteunen en om erkenning en waardering te geven aan militairen en veteranen. Door deel te nemen aan de Invictus Games kunnen veteranen die tijdens inzet gewond zijn geraakt hun veerkracht tonen waardoor zij anderen kunnen inspireren. De vijfde editie van de Invictus Games zou plaatsvinden in Nederland van 6 tot en met 9 mei 2020. Vanwege de coronamaatregelen is deze editie echter afgelast. Inmiddels is besloten dat de Invictus Games in 2021 alsnog in Nederland zullen worden gehouden.

Het tonen van maatschappelijke erkenning en waardering voor veteranen is een belangrijke doelstelling van de Invictus Games. Het betrekken van veteranen bij dit evenement is dan ook essentieel. Het organiserend comité zal samen met veteranenorganisaties zoals het Veteraneninstituut (Vi) en het Veteranen Platform (VP) deze betrokkenheid vormgeven.

Bijzondere zorgplicht

De overheid heeft een (bijzondere) zorgplicht voor militairen voor, tijdens en na de missie. Militairen moeten uitzendgeschikt zijn. Zij worden daarom fysiek en mentaal voorbereid en getraind voor uitzending. Algemene informatie over de kenmerken van de uitzending en specifieke informatie over het inzetgebied komen nader aan de orde tijdens een zogeheten opwerkprogramma. Tijdens het opwerken worden ook algemene en specifiek militaire onderwerpen onderwezen en beoefend. Personeel dat deelneemt aan een missie is verplicht dit opwerktraject te doorlopen.

Om tijdens de missie de zorg en professionele ondersteuning voor de militair in te vullen, is – net als in Nederland – een zorg- en hulpverleningsteam aanwezig; het Sociaal Medisch Team (SMT). Het SMT adviseert de commandant onder andere over de inzetbaarheid van het personeel en de repatriëring bij ernstige incidenten. De samenstelling van een SMT is afhankelijk van de aard en grootte van de missie. Voor kleine missies zonder eigen SMT is op afroep een SMT in Nederland beschikbaar.

Direct na de missie wordt de nazorg door Defensie ter hand genomen. Onderdeel hiervan zijn een adaptatieprogramma en een terugkeergesprek met het bedrijfsmaatschappelijk werk. Daarnaast wordt door middel van de 'vragenlijst na missie of inzet' vastgesteld of de veteraan een zorgbehoefte heeft. Veteranen in werkelijke dienst met een (uitzendgerelateerde) zorgbehoefte krijgen hun zorg van (of door tussenkomst van) de Defensie Gezondheidszorgorganisatie (DGO). De (militaire) arts van het onderdeel waar zij zijn geplaatst is de zorgcoördinator van deze veteranen.

(Post-actieve) Veteranen en hun relaties met een uitzendgerelateerde zorgvraag kunnen contact opnemen met het Veteranenloket. Het Veteranenloket is er voor vragen over materiële en immateriële zorg. Het Veteranenloket vormt de toegang tot het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV). Voor meer informatie over het Veteranenloket zie het hoofdstuk 'Erkenning en waardering'.

Het LZV is een civiel-militaire ketenorganisatie met als doel veteranen, dienstslachtoffers en hun relaties bij uitzendgerelateerde psychische en psychosociale problemen in Nederland de meest geëigende zorg te bieden. Binnen het LZV wordt deze zorg door twaalf instellingen geboden. Voor veteranen in werkelijke dienst die vanwege ziekteverzuim niet kunnen werken is er het Dienstencentrum Re-integratie. Re-integratiezorg en materiële zorg voor post-actieve veteranen worden verzorgd door het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP).

Terugkeergesprekken met militairen en partners na een missie

Ongeveer 3 maanden na terugkeer van de uitzending vindt het terugkeergesprek plaats tussen de veteraan en de bedrijfsmaatschappelijk werker van Defensie. Enkele jaren geleden is Defensie gestart met een proefproject, waarbij naast de militair ook diens partner[2] aan het terugkeergesprek kan deelnemen. Het proefproject liet zien dat het terugkeergesprek waarbij de partner aanwezig is, een beter zicht geeft op het persoonlijk functioneren van de militair binnen het gezin. Ook kunnen problemen beter worden onderkend. Daarnaast biedt het de mogelijkheid om erkenning en waardering te geven aan de partners. Het aanbieden van een terugkeergesprek samen met de partner is daarom een vast onderdeel geworden van het nazorgprogramma.

Vragenlijst na missie of inzet

De laatste jaren heeft Defensie verschillende maatregelen genomen om de respons op de vragenlijst na missie of inzet (voorheen nazorgvragenlijst) te verhogen. De vragenlijst is toegankelijker en gebruiksvriendelijker, er wordt informatie over de vertrouwelijkheid van de gegevensverwerking gegeven en er is een non-responsmodule toegevoegd. Het responscijfer van veteranen en het thuisfront was in 2019 respectievelijk 57 procent en 51 procent. De resultaten van de vragenlijst laten zien dat de

[2] Partner of primaire contactpersoon van de veteraan genoemd in de personeelsadministratie van Defensie.

scores met betrekking tot psychosociale klachten van veteranen vergelijkbaar zijn met de cijfers van vorig jaar en net als vorig jaar lager zijn dan de normscores voor de Nederlandse bevolking.

Bevindingen nazorgvragenlijst 2019

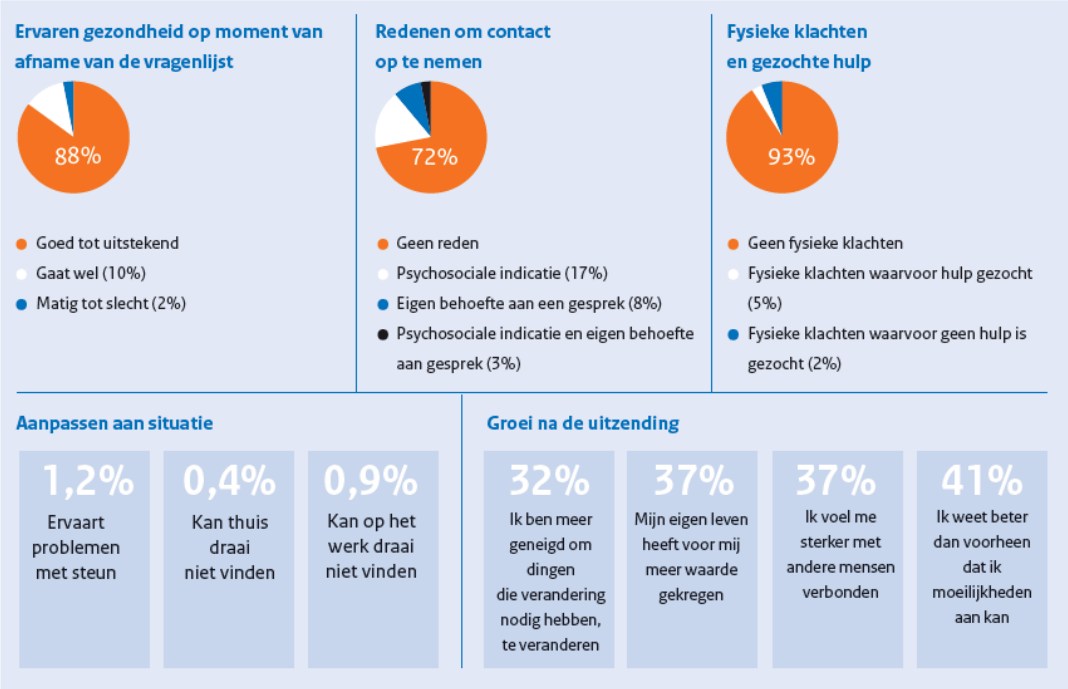

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) heeft geadviseerd in advies nummer 23 '(na)zorg aan veteranen en hun relaties' om de huidige instrumenten die worden gebruikt bij de nazorg van veteranen en hun relaties kritisch te beschouwen en wellicht te herzien. De afdeling Trends Onderzoek en Statistiek (TOS) van Defensie bekijkt de mogelijkheden om de huidige vragenlijst aan te passen. Dit gaat in samenwerking met het Vi.

Dienstencentrum Re-integratie

Het Dienstencentrum Re-integratie (DCR) is een dienstencentrum ten behoeve van ondersteuning en specialistische advisering op het gebied van re-integratie voor de gehele defensieorganisatie. De re-integratie is gericht op een duurzame terugkeer in het arbeidsproces, bij Defensie of daarbuiten. Defensie heeft contracten met externe re-integratiebedrijven die ondersteuning bieden bij het zoeken naar een functie buiten Defensie. In 2019 zijn 62 re-integratietrajecten van MOD'ers voltooid: 23 zijn succesvol voltooid, 31 zijn overgedragen aan het ABP en 8 trajecten zijn beëindigd.

Cliënten in begeleiding bij het DCR (01-01-2020)

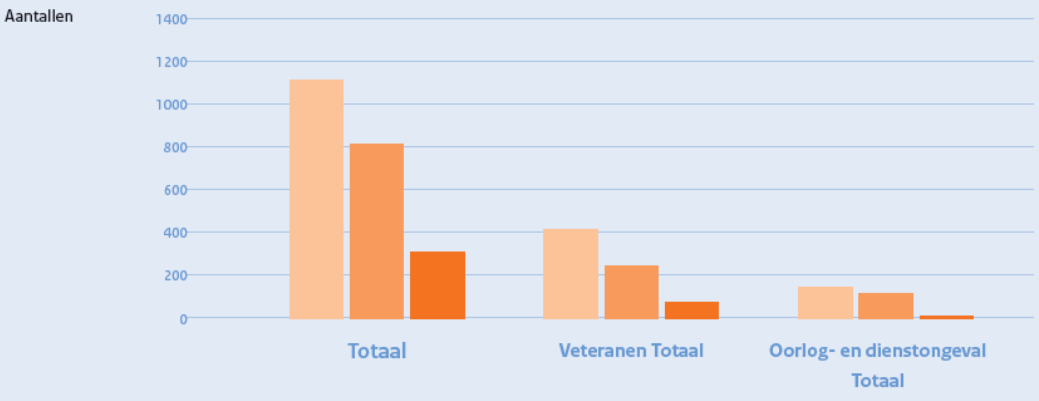

	Totaal	Veteranen Totaal	Oorlog- en dienstongeval Totaal
Totaal in begeleiding DCR	1.077	409	130
Totaal in begeleiding in werkelijke dienst	767	304	103
Totaal in begeleiding uit dienst	315	105	27

Medio juli 2019 heeft het DCR haar re-integratie instrumenten (interventies) uitgebreid. Door middel van een zogenaamde Social Impact Bond (SIB) is het DCR gestart met een andere aanpak van re-integratie van militairen. Hiervoor wordt samengewerkt met verschillende externe partners. Het voornaamste doel van de externe partners/bedrijven is om succesvolle re-integratie van militairen te faciliteren en daarmee bij te dragen aan het welzijn van de medewerker ((ex)militair). DCR heeft door de SIB meer en nieuwe interventies tot haar beschikking voor de re-integratie van militairen naar passende en duurzame arbeid.

Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen

Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) is een civiel-militaire ketenzorgorganisatie met als doel post-actieve veteranen, dienstslachtoffers en hun relaties bij missie gerelateerde psychische en psychosociale problemen in Nederland de meest geëigende zorg te bieden.

Veteranen kiezen samen met deskundigen een passend zorgtraject bij het LZV. De zorg van het LZV is zo laagdrempelig mogelijk georganiseerd. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van moderne, innovatieve en op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde middelen. Eind 2019 waren 1018 veteranen in behandeling bij de tweedelijnszorg binnen het LZV. Het aantal te behandelen veteranen van het gespecialiseerd maatschappelijk werk (eerstelijnszorg) binnen het LZV bedroeg 1.751.

De wachttijden bij de tweedelijns LZV-instellingen vielen bij de meeste instellingen binnen de landelijk vastgestelde maximaal aanvaardbare wachttijden binnen de zorg (TREEK normen). Bij drie instellingen werden deze normen aan het einde van 2019 overschreden. In overleg met het LZV zijn door deze instellingen maatregelen genomen om dit te herstellen. Daarnaast was eind 2019 ook een stijging van de wachttijd zichtbaar bij het gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het LZV. Ook hier zijn in overleg met het LZV nadere afspraken gemaakt om te blijven voldoen aan de normtijden.

Het LZV richt zich, meer dan voorheen, op een proces van 'herstel' in plaats van alleen op het 'genezen' van een psychische of psychosociale aandoening. Daarbij wordt uitgegaan van het verbeteren van de gezondheid in brede zin. Niet alleen geestelijke gezondheid, maar ook zaken als lichamelijke gezondheid, gezond eten en slapen, sociaal netwerk en zingeving spelen een belangrijke rol. Tevens wordt aandacht gegeven aan het leren omgaan met eventuele restklachten bij de verdere invulling van het leven. In dit proces krijgt de veteraan meer regie en verantwoordelijkheid. In de doorontwikkeling van de bestaande vragenlijsten voor cliënten binnen het LZV zijn deze veranderingen verwerkt. Het LZV tracht hiermee de kwaliteit van de LZV-zorg verder te verbeteren.

In september 2018 is de Veteranen Intensieve Behandelunit (VIBU) bij het Sinaï Centrum in Amstelveen geopend. De VIBU voorziet in de intensieve klinische zorg voor veteranen. In het najaar van 2019 is de VIBU binnen het Sinaï Centrum geëvalueerd. Hieruit bleek dat de behandeling en de vullingsgraad voldoen aan de door het LZV gestelde normen.

Tot slot is het onderzoeksbudget voor het LZV in 2020 verhoogd met 150.000 euro. Dit budget is bestemd voor kortdurend en praktijkgericht onderzoek. Doel is het verbeteren van de ketenzorg van het LZV. Het onderzoeksbudget is een tijdelijke voorziening die zal worden geëvalueerd. Op basis daarvan wordt besloten of de voorziening wordt omgezet in een permanente regeling.

Nuldelijnsondersteuning

Nuldelijnsondersteuning (NOS) wordt voor veteranen in werkelijke dienst uitgevoerd door het Collegiaal Netwerk Defensie (CND) en door de Diensten Geestelijke Verzorging Defensie (DGV) . Daarnaast organiseren de DGV diverse conferenties en activiteiten voor veteranen.

Dienst Geestelijke Verzorging Defensie	**± 660** militairen hebben deelgenomen aan uitzendconferenties gericht op persoonlijke veerkracht	**± 700** militairen en burgermedewerkers hebben deelgenomen aan de dienst-verlaters conferenties op Beukbergen
± 1.500 militairen en burger-medewerkers hebben deelgenomen aan themaconferenties	Een groep partners van veteranen en een groep langdurig behandelde veteranen zijn begeleid door geestelijk verzorgers (begeleid lotgenotencontact)	De Diensten Geestelijke Verzorging zijn betrokken bij een onderzoek naar het effect van een terugkeerreis op veteranen. In 2019 is hiervoor verkennend onderzoek in Bosnië uitgevoerd

Het Veteranen Platform (VP) organiseert de NOS voor post-actieve veteranen. Het VP is gestart met het project NOS 2.0 dat als doel heeft de kwaliteit van de NOS te verbeteren, onder andere door het formuleren van kwaliteitsnormen, het verbeteren van de aansturing en het aanpassen van de selectie en training van de nuldelijnsondersteuners. Daarnaast wordt met de Nederlandstalige Vereniging voor Psychotrauma (NtVP) gewerkt aan een standaard voor nuldelijnsondersteuners voor de geüniformeer de beroepen. Tevens is met het maatschappelijk werk van Defensie en stichting de Basis een samenwerkingsprotocol opgesteld.

Gespecialiseerd maatschappelijk werk

Het gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het LZV wordt verzorgd door Stichting de Basis en het bedrijfsmaatschappelijk werk van Defensie (BMW). Samen met het programmabureau van het LZV hebben zij een kwaliteitskader ontwikkeld. Hierdoor ontstaat gelijkvormigheid van het hulpverlenings-aanbod en overeenstemming over de te leveren kwaliteit van zorg.

de Basis
Wij helpen u op weg

Subsidie Defensie 2019	Cliënten in behandeling 2019:
€M 3,90	1.509

Bedrijfsmaatschappelijk Werk defensie

	Cliënten in behandeling 2019:
	242

Materiële zorg

Het ABP verzorgt de materiële zorg aan (post-actieve) veteranen. Dit houdt in dat het ABP uitvoering geeft aan diverse financiële regelingen waarvoor veteranen in aanmerking kunnen komen. Zo kan aan de militair, die gewond is geraakt onder buitengewone omstandigheden en die hierdoor minstens tien procent invalide is, een Militair Invaliditeitspensioen (MIP) worden toegekend. Hiermee wordt de gewezen militair financieel gecompenseerd en voorzien van een basisinkomen. Veteranen met geen of verminderde inkomsten, die in afwachting zijn van toekenning van een MIP, kunnen gebruik maken van de laagdrempelige tijdelijke Inkomensvoorziening. Daarnaast is in 2012 de Ereschuldregeling ingevoerd, met als doel veteranen met een 'aandoening door het dienstverband' via een eenmalige uitkering erkenning te geven. Tot slot is in 2014 is de Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS) vastgesteld. Deze regeling beoogt compensatie te bieden voor alle resterende schade die een veteraan of dienstslachtoffer heeft opgelopen vanwege een dienstongeval. De RVS wordt binnenkort geëvalueerd door de Auditdienst Rijk (ADR). De uitkomst van deze evaluatie wordt meegenomen in het voornemen tot herziening van het uitkeringen- en voorzieningenstelsel.

Naast de uitvoering van bovengenoemde financiële regelingen voert het ABP voor Defensie ook de Voorzieningenregeling uit. In deze regeling is een scala aan voorzieningen en verstrekkingen opgenomen waarvoor een veteraan in aanmerking kan komen.

ABP **Totale uitvoeringskosten:** **€M 9,0**	**Ereschuldregeling:** Sinds invoering in 2012 is 2.435 maal toegekend voor een totaalbedrag van 194,6 miljoen euro	**Inkomensvoorziening** In 2019 is dit 8 maal toegekend. In totaal dit jaar is 564.000 euro aan inkomens-voorziening betaald	**Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS):** In 2019 is toegekend voor een totaalbedrag van 17,9 miljoen euro
Militair Invaliditeits-pensioen (MIP): In 2019 is 205 maal een nieuw MIP toegewezen (totaal 9.428). Totaal toegekend bedrag in 2019 is 64 miljoen euro	**Zorgcoördinatie:** 6,7 miljoen euro	**Nabestaandenpensioen:** In totaal 3.524 personen Totaal toegekend bedrag in 2019 is 21,2 miljoen euro	**Sociale Zorg (o.a. voorzieningen):** 11 miljoen euro

Sinds 2018 zijn de wachttijden voor de medische keuringen voor het Militair Invaliditeitspensioen (MIP) door het team Sociaal Medische Onderzoek (SMO) van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) opgelopen tot boven de normtijd van 180 dagen. Het overschrijden van de termijn voor een eerste beoordeling of een herbeoordeling op verzoek van de veteraan treedt regelmatig op. Besloten is om de beoordelingstermijn van de 'termijnbeoordelingen' uit 2018 met een jaar te verlengen. Een belangrijke oorzaak van de termijnoverschrijding is het tekort aan verzekeringsartsen. In 2019 is veel gedaan om dit tekort op te heffen. Zo is het team SMO in vergelijking met 2018 uitgebreid met drie verzekeringsartsen en is per 1 januari 2020 aan de formatie nog een functie toegevoegd. Daarnaast heeft het Bureau Medische Boordelingen (BMB) van Defensie in 2019 ondersteund bij het wegwerken van achterstanden bij SMO/ABP. Deze steun zal in 2020 worden voortgezet. Ten slotte heeft SMO/ABP diverse maatregelen genomen om de beschikbare spreekuurtijd van de verzekeringsartsen

te vergroten, bijvoorbeeld door de inzet van ondersteunend personeel in de voorbereiding van de spreekuren. De effecten van al deze maatregelen zijn naar verwachting eind 2020 merkbaar. Echter, de consequenties van de coronamaatregelen op de wachttijden zijn nu nog niet precies in te schatten. Wel is duidelijk dat de impact hierop aanzienlijk is.

Posttraumatische stressstoornis (PTSS) protocol

Met het Posttraumatische Stress Stoornis (PTSS)-protocol wordt op gestandaardiseerde wijze de mate van invaliditeit als gevolg van psychische klachten bepaald. Het PTSS-protocol wordt door zowel BMB als het team SMO gebruikt. In 2016 is het PTSS-protocol geëvalueerd door de Universiteit Groningen. De resultaten van deze evaluatie zijn voorgelegd aan een begeleidingscommissie, die op basis daarvan 14 aanbevelingen heeft geformuleerd. Voor de uitvoering van de aanbevelingen heeft Defensie een Plan van Aanpak opgesteld. Dit is voor overleg aangeboden aan de Centrales van Overheidspersoneel.

Tot slot is in 2020 een onderzoek afgerond dat het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) in opdracht van Defensie uitvoerde naar mogelijke alternatieven voor het PTSS-protocol. Daarvoor zijn protocollen die gebruikt worden in andere landen bestudeerd en ook is specifiek aandacht geschonken aan de methoden waarmee de westerse krijgsmachten vergelijkbare beoordelingen uitvoeren.
De resultaten uit dit onderzoek geven Defensie vooralsnog geen aanleiding om het huidige PTSS-protocol te vervangen.

PTSS als onderdeel van de landelijke campagne ‘Hey, het is oké’

Om de algemene bewustwording van mentale problemen te versterken hebben de ministeries van Defensie en Justitie en Veiligheid (JenV) aansluiting gezocht bij de landelijke campagne ‘Hey, het is oké’. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) beheert deze campagne. Deze heeft tot doel psychische aandoeningen te normaliseren en bespreekbaar te maken. In eerste instantie was de campagne alleen gericht op depressie, vervolgens is deze verbreed met angst-stoornissen en zal in 2020 worden uitgebreid naar alle psychische aandoeningen, waaronder ook PTSS.

Veteranenontmoetingscentra (inloophuizen Veteranen)

Met de kamerbrief van 18 juni 2019 (Kamerstuk 30 139, nr. 211) heeft Defensie een duidelijk standpunt ingenomen waar het gaat om het financieel steunen van veteranenontmoetingscentra, ook wel inloophuizen genoemd. Daarnaast is in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) op 11 september 2019 een ronde tafel bijeenkomst georganiseerd om de rol te benadrukken die lokale partijen, waaronder gemeenten, kunnen spelen in het ondersteunen van veteraneninitiatieven, zoals een inloophuis voor veteranen.

Naar aanleiding van de motie Belhaj (Kamerstuk 35 300 X, nr. 11) is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om op twee locaties van veteranenontmoetingscentra professionele hulpverlening (sociaal en psychologisch) te bieden aan veteranen. Het onderzoek heeft het onderstaande resultaat opgeleverd.

Het LZV verleent professionele eerste- en tweedelijns zorg bij uitzendgerelateerde psychische en psychosociale problemen. Tweedelijns zorg wordt voornamelijk binnen de LZV-instellingen aangeboden. Eerstelijns zorg (het gespecialiseerd maatschappelijk werk) wordt uitgevoerd door het Bedrijfsmaatschappelijk Werk Defensie en stichting de Basis en dit kan bij de veteraan thuis plaatsvinden.

Naast het LZV zorgsysteem bestaat het netwerk van nuldelijnsondersteuning, dat vaak het eerste aanspreekpunt vormt voor veteranen. De nuldelijnsondersteuners zijn regelmatig aanwezig bij veteranenontmoetingscentra. Tussen het LZV, de NOS en de samenwerkende veteranenontmoetingscentra vindt structureel afstemming plaats en deze afstemming is recent door deze partijen geëvalueerd. Uit deze evaluatie kwam naar voren dat professionele zorg- en hulpverlening (dus psychische en psychosociale zorg) niet op ontmoetingslocaties voor veteranen moet worden aangeboden. Deze locaties zijn namelijk niet ingericht voor het verlenen van professionele zorg- en hulpverlening.

Daarnaast zijn veteranenontmoetingscentra primair een plaats waar alle veteranen samen kunnen komen, waaronder ook veteranen die zorg afwijzen of mijden. Aanwezigheid van professionele zorgverleners kan juist voor deze groep veteranen drempelverhogend werken bij het bezoek aan deze locaties.

Het LZV, de NOS en de samenwerkende ontmoetingscentra erkennen wel het belang van periodieke aanwezigheid van maatschappelijk werkers en geestelijk verzorgers van het LZV binnen de veteranenontmoetingscentra. Deze aanwezigheid heeft als doel het ondersteunen en adviseren van de nuldelijnsondersteuner over de wijze waarop hij kan omgaan met (het probleem van) de hulpvragende veteraan. Deze periodieke aanwezigheid van maatschappelijk werkers en geestelijk verzorgers van het LZV wordt overigens al jaren in de praktijk vormgegeven tot tevredenheid van de betrokken partijen. De afspraak is gemaakt dat de samenwerkende veteranenontmoetingscentra bij het Veteranenloket een verzoek kunnen indienen voor de aanwezigheid van maatschappelijk werk of geestelijke verzorging bij een ontmoetingscentrum. Dit vraag gestuurd werken sluit aan bij de bestaande behoefte van de samenwerkende veteranenontmoetingscentra.

Onderzoek

Defensie wil kennisontwikkeling over de gezondheid en het welzijn van veteranen verder bevorderen. Een instrument hiervoor is de 'Onderzoeksagenda Veteranenzorg'. In de onderzoeksagenda wordt de onderzoeksbehoefte van Defensie op het gebied van uitzendgerelateerde (psychische) problemen beschreven. Deze onderzoeksbehoefte heeft betrekking op het herkennen van risicofactoren, de preventie en het verbeteren van de behandeling bij uitzendgerelateerde psychische problemen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door verschillende (onderzoeks)instanties, zowel binnen als buiten Defensie, waarbij vaak sprake is van verregaande samenwerking.

Onderzoek uitgevoerd door de afdeling Trends, Onderzoek en Statistiek (TOS)

De afdeling Trends, Onderzoek en Statistiek (TOS) heeft het onderzoek 'Welzijn en zorgbehoefte van de ISAF-veteraan' uitgevoerd. Het eindrapport van dit onderzoek is op 2 maart 2020 aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstuk 30 139, nr. 230). De resultaten zijn in lijn met bevindingen uit eerder onderzoek bij andere groepen veteranen. Het gaat goed met de meeste ISAF-veteranen. Een kleine groep veteranen geeft aan een verminderd welzijn te ervaren, (mede) beïnvloed door de ISAF-missie.

Onderzoek uitgevoerd door het expertisecentrum van de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ)

Het expertisecentrum van de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ) voert wetenschappelijk onderzoek uit om preventie, diagnostiek en behandeling van stress- en trauma gerelateerde klachten en aandoeningen bij Nederlandse militairen en veteranen te verbeteren.

Prospectie in stressgerelateerd militair onderzoek (PRISMO)
PRISMO is een langlopend cohortonderzoek bij een groep van 1.000 militairen naar gezondheidsklachten na hun uitzending naar Afghanistan (ISAF). Eind 2020 worden de eerste resultaten van de 10-jaars meting verwacht.

Militaire Agressie Regulatie Studie (MARS)
De MARS-studie heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de neurobiologische en psychologische achtergrond van agressieregulatieproblematiek. Een promotietraject op dit onderzoek wordt in 2020 afgerond.

Hersenstimulatie bij angst, trauma en agressieklachten (STIM)
In dit grootschalig onderzoek wordt een groep patiënten behandeld met forse angst- en agressieklachten. Onderzocht wordt of nieuwe hersenstimulatietechnieken betekenisvol voor deze chronische patiënten-groep kunnen zijn. De eerste bevindingen van dit onderzoek zullen in 2020 gepubliceerd worden.

Stigmatisering van psychische klachten als barrière voor duurzame inzetbaarheid
In samenwerking met de Defensie Gezondheidszorg Organisatie (DGO) en de Universiteit Tilburg wordt een promotieonderzoek uitgevoerd naar het stigma rond psychische en/of verslavingsklachten bij militairen. Specifiek zal er gekeken worden naar de rol van stigma als een barrière voor de militair om psychische en/of verslavingsklachten op de werkvloer te bespreken en om hier de juiste hulp voor te zoeken. De eerste resultaten van dit onderzoek worden begin 2021 verwacht.

'Enhancing compassion as a means to decrease psychological distress and improve mental well-being in the Dutch Army'
In samenwerking met de Universiteit Twente wordt een promotieonderzoek uitgevoerd naar de rol van compassie bij het verminderen van psychische klachten.

Onderzoek gericht op de verbetering van de kwaliteit van zorg binnen het LZV

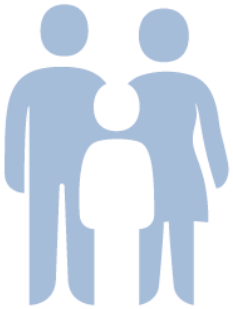

Dit onderzoek wordt voornamelijk door LZV instellingen uitgevoerd.
Het betreft de onderstaande meerjarige wetenschappelijke onderzoeken.

Families in the Frontline
Dit onderzoek richt zich op de meerwaarde van gezinsinterventieprogramma's voor veteranen met PTSS en hun gezin.
Het onderzoek is gestart in 2017 en loopt tot in 2021.

Prognostiek in de Behandel Evaluatie van het Landelijk zorgsysteem voor veteranen (Probel)
Het onderzoek probeert inzicht te geven in de factoren die bijdragen aan een succesvol behandelverloop bij veteranen met PTSS. De verwachting is dat het onderzoek kan bijdragen aan een meer gerichte behandeling en uiteindelijk een beter behandelresultaat. Het onderzoek is gestart in 2018 en wordt in 2022 afgerond.

Duurzaam Beter
Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de factoren die leiden tot het uitblijven van herstel van veteranen. Ook moet het onderzoek mogelijke blinde vlekken identificeren in de (zorg)behoeften van deze groep veteranen. Het onderzoek is gestart in 2018 en eindigt in 2022.

Naast meerjarig wetenschappelijk onderzoek wordt ook kortdurend praktijkgericht onderzoek uitgevoerd gericht op de verbetering van de ketenzorg van het LZV. In 2020 worden de volgende onderzoeken uitgevoerd:

Reconsolidation: a new intervention towards combat-related PTSD
Dit onderzoek bekijkt of een korte herinnering aan een trauma gevolgd door de inname van een medicijn leidt tot een langdurige vermindering van PTSS-klachten.

Bioface
Biofeedback is een techniek die leert om lichamelijke reacties op stresssituaties te herkennen en te controleren. In dit onderzoek wordt de gezichtsuitdrukking bij de biofeedbacktraining gebruikt om de stressreacties te verminderen.

Voelt de veteraan zich beter gehoord door het positieve gezondheidsgesprek?
In dit onderzoek wordt nagegaan of het gebruik van een gespreksmodel volgens het principe van 'positieve gezondheid' leidt tot meer eigen regie, veerkracht, zelfmanagement en een hogere beoordeling van het welzijn.

Going back with a mission
Er bestaan veel aannames over de positieve werking die een terugkeerreis naar het uitzendgebied heeft op de kwaliteit van leven van een veteraan. Het onderzoek 'Going back with a mission' richt zich op de impact van terugkeerreizen op veteranen. In 2020 wordt een 'pilot terugkeerreis' naar Bosnië uitgevoerd.

Onderzoek in relatie tot de leerstoel Universitair Medisch Centrum Leiden

Vanuit de leerstoel 'Medisch-biologische en psychiatrische aspecten van psychotrauma's' aan het Universitair Medisch Centrum Leiden worden onderzoekstrajecten begeleid die gericht zijn op de militaire en veteranenpopulatie.

3MDR
3MDR is een behandeling die bestaat uit een combinatie van onder andere elementen uit EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing), muziek en lopen op een loopband. Het 3MDR onderzoek heeft aangetoond dat deze behandeling effectief is, ook bij veteranen met complexe en chronische PTSS. Momenteel wordt gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de interventie waaraan een vervolgonderzoek is gekoppeld.

Innovatieve Farmacotherapie
De onderzoeksrichting 'farmacotherapie' heeft geresulteerd in diverse initiatieven waarbij nieuwe middelen worden onderzocht op de werkzaamheid bij PTSS. Deze innovatieve behandelingen zijn gericht op veteranen met complexe PTSS, maar strekken uit naar andere geüniformeerde beroepsgroepen. Er is gestart met onderzoek naar de inzet van medicinale cannabis, MDMA en ketamine bij de behandeling van PTSS.

Ook wordt onderzoek uitgevoerd naar trends in voorschrijfgedrag en medicatieconsumptie bij veteranen met PTSS. Het promotietraject gekoppeld aan dit onderzoek zal in 2020 worden afgerond.

Veterans PTSD Working dogs Reseach (V-PWR)
In samenwerking met de faculteit Diergeneeskunde van het Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMCU) en Stichting Hulphond Nederland is in 2019 het promotieonderzoek Veterans PTSD Working dog Research (V-PWR) voortgezet. V-PWR onderzoekt de effectiviteit van de inzet van hulphonden op de gezondheid en het welzijn van veteranen met PTSS. Het onderzoek moet een nadere wetenschappelijke onderbouwing geven van de effectiviteit van de inzet van hulphonden.

Virtual Reality bij PTSS
Onder andere in samenwerking met de MGGZ is gestart met de ontwikkeling van virtual reality bij PTSS. De doelgroep van het onderzoek bestaat uit veteranen met PTSS en strekt zich verder uit naar andere geüniformeerde beroepen. Het promotietraject dat aan het onderzoek gekoppeld is start in 2020.

Onderzoek uitgevoerd door Stichting het Veteraneninstituut

Het Kennis- en Onderzoekscentrum (KOC) van het Veteraneninstituut (Vi) verzamelt, bewerkt en verspreidt (wetenschappelijke) kennis en informatie over veteranen. Ook stimuleert en verricht het onderzoek dat betrekking heeft op de zorg, erkenning en waardering.

Promotieonderzoek naar groepsidentiteit onder (jonge) veteranen
In samenwerking met de Radboud Universiteit wordt een promotieonderzoek uitgevoerd naar de vorming en bevestiging van groepsidentiteit onder (jonge) veteranen en de relatie daarvan met maatschappelijke erkenning en waardering. Naar verwachting wordt dit onderzoek begin 2021 afgerond.

Publieke opinieonderzoek en beeldvorming
Het publieke opinieonderzoek is in 2019 uitgevoerd. De resultaten laten zien dat binnen de samenleving veel waardering voor veteranen bestaat en dat er een breed maatschappelijk draagvlak is voor het veteranenbeleid. Het Vi heeft in 2019 ook zelf onderzoek uitgevoerd op het gebied van beeldvorming over veteranen en in dat kader de berichtgeving in dagbladen over veteranen, uitzendingen en de defensieorganisatie onderzocht. De bevindingen hiervan worden in het najaar 2020 gepresenteerd.

Moral Injury
Het Vi is sinds 2019 onderdeel van een samenwerkingsverband, waar onder andere Defensie, de Radboud Universiteit en de Politieacademie onderdeel van zijn. Dit samenwerkingsverband heeft onderzoekssubsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) ontvangen voor het uitvoeren van onderzoek op het gebied van moral injury. Dit meerjarig (promotie) onderzoek start in 2020 en heeft een looptijd van 4 jaar.

Verdiepingsonderzoek Veteraan, hoe gaat het met u?
Eind 2019 is een kwalitatief vervolgonderzoek gestart van het onderzoek 'Veteraan, hoe gaat het met u?'. Dit vervolgonderzoek moet meer inzicht geven in het hulpzoekgedrag van veteranen met

uitzendgerelateerde gezondheidsklachten. Daarnaast worden hulpbronnen en barrières in kaart gebracht die voor veteranen van belang zijn bij het kunnen voeren van 'eigen regie' over hun leven.

Overige onderzoeken/projecten

De Nederlandse Defensie Academie (NLDA) bereidt momenteel een meerjarig onderzoek voor naar de specifieke zorgbehoeften van vrouwelijke veteranen. Dit onderzoek is een invulling van advies nummer 19 van de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek.

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum voert momenteel een onderzoek uit naar de behoeften die Dutchbat-III militairen ervaren op het gebied van zorg, erkenning en waardering. De verwachting is dat de resultaten van het onderzoek dit najaar worden aangeboden.

Het KOC van het Vi heeft geparticipeerd in de NAVO werkgroep 'Veterans Transition'. In 2019 heeft deze werkgroep zijn opdracht afgerond en dit heeft geleid tot de publicatie van het boek 'Military Veteran Reintegration: Approach Management and Assessment of Military Veterans Transitioning to Civilian Life'.

Binnen het Dienstencentrum Personele Zorg van Defensie wordt het project NOVA uitgevoerd. Bij dit project wordt onderzocht of een bestaand Brits project 'vertaald' kan worden naar de Nederlandse situatie en of dit bijdraagt aan de zorg voor veteranen. De essentie van het project is dat veteranen die in aanraking komen met de politie, na aanhouding, in contact worden gebracht met de veteranenzorg. Bij het Britse project heeft dit geleid tot een lagere recidive bij die veteranen. Het project NOVA heeft geleid tot het uitwisselen van signalen van mogelijk zorgmijdende veteranen tijdens de bestaande overleggen tussen wijkagent (politie) en wijkopperwachtmeester (Koninklijke Marechaussee). Ook worden mogelijkheden onderzocht om veteranen in detentie bij hun voorbereiding op terugkeer naar de maatschappij bewust te maken van het aanbod van diensten en zorg via het Veteranenloket.

Financiën

Het financieel overzicht toont de uitgaven aan het veteranenbeleid in 2019.

2015	2016	2017	2018	2019
€M 138,2	€M 139,1	€M 147,0	€M 151,3	€M 146,4

€M 146,4

Zorg 2019	
Landelijk Zorgsysteem Veteranen	€ 1.356.000
Zorgcoördinatie	€ 6.700.000
Stichting De Basis	€ 3.900.000
Vereniging Veteranen Platform (tbv NOS)	€ 135.000
Ereschuldregeling	€ 160.000
Regeling Volledige Schadevergoeding	€ 17.995.000
Invaliditeitspensioen	€ € 64.000.000
Nabestaandenpensioen	€ 21.200.000
Sociale Zorg (o.a. Voorzieningenregeling)	€ 11.000.000
Inkomensvoorziening	€ 564.000
Uitvoeringskosten ABP	€ 9.010.000

Erkenning en Waardering 2019	
Stichting Nederlandse Veteranendag	€ 2.568.300
Stichting Veteraneninstituut	€ 5.774.000
Vereniging Veteranen Platform	€ 200.000
MOD dagen	€ 330.000

Overig 2019	
Nationale Ombudsman	€ 400.000
Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek	€ 135.000

Onderzoek 2019	
Militaire Geestelijke Gezondheidszorg	€ 500.000
Overig onderzoek	€ 500.000

Toezicht en advies

In de Veteranenwet is het toezicht en/of advies op (delen van) de uitvoering van het veteranenbeleid geregeld. Het toezicht en/of advies is belegd bij drie partijen.

De Inspecteur Generaal der Krijgsmacht in zijn rol als Inspecteur der Veteranen

De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) is ook Inspecteur der Veteranen. Hij adviseert de minister over veteranenaangelegenheden. Daarnaast kunnen veteranen de IGK vragen te bemiddelen bij geschillen die verband houden met Defensie. Vanuit zijn rol als Inspecteur der Veteranen let de IGK vooral op de (na)zorg en de erkenning en waardering van veteranen, hun thuisfront en nabestaanden. De IGK is hiertoe zoveel mogelijk zichtbaar aanwezig bij veteranenactiviteiten. In het jaarverslag van de IGK over 2019, dat op 20 mei j.l. aan de Tweede Kamer is aangeboden, staat een overzicht van deze activiteiten. Daarnaast beschrijft de IGK in het jaarverslag onderwerpen die aandacht behoeven. Zo vraagt de IGK aandacht voor de definitie van veteraan in relatie tot de veranderingen in de wijze van inzet en optreden door Defensie. Ook geeft hij aan dat het belangrijk is dat veteranen, na de oprichting van het Nederlands Veteraneninstituut per 1-1-2021, weten waar ze met hun hulpvragen terecht kunnen. Daarnaast wordt door de IGK de noodzaak benadrukt dat jonge veteranen worden betrokken bij veteranenactiviteiten en veteranenverenigingen, zodat erkenning en waardering in de toekomst geborgd blijft. Andere onderwerpen die aandacht behoeven zijn de lange doorlooptijden bij medische keuringen voor het Militair Invaliditeitspensioen en de negatieve gevolgen hiervan voor de veteraan.

Tot slot heeft de IGK op 15 mei 2019 op de Zwaluwenberg extra aandacht gegeven aan een bijzondere categorie veteranen, namelijk het vaarplichtig koopvaardijpersoneel uit de Tweede Wereldoorlog. Deze aandacht werd zeer gewaardeerd.

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) heeft een toezichtstaak op het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) en bevordert de samenwerking tussen alle in het LZV betrokken partijen. De RZO adviseert het LZV en Defensie. Daarnaast adviseert de RZO Defensie over wetenschappelijk onderzoek op het gebied van aandoeningen gerelateerd aan uitzendingen. De Raad wordt hierbij ondersteund door de Programma Advies Commissie voor Onderzoek (PACO). De RZO doet tweejaarlijks verslag van haar werkzaamheden. Op 5 december 2019 heeft de Minister van Defensie het verslag in ontvangst genomen. Op 22 januari 2020 is het verslag aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 30 139, nr. 227). Dit verslag biedt een uitgebreid overzicht van de werkzaamheden en adviezen van de RZO in de periode van juli 2017 tot juli 2019.

In 2019 heeft de RZO zich uitgesproken over verschillende onderwerpen. Zo stelt de RZO dat het belangrijk is dat Defensie de veteranenproblematiek beschouwt binnen de huidige maatschappelijke context (toenemende invloed (sociale) media, juridisering, claimcultuur) en dat samenwerking met werkgevers van andere risicoberoepen (bijvoorbeeld met de Nationale Politie) nodig is voor het kunnen bieden van duurzame, gespecialiseerde zorg. Daarnaast heeft de RZO het initiatief voortgezet om, onder andere in samenwerking met andere departementen en de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie (ZonMw), te komen tot een landelijk onderzoeksprogramma beroepsgerelateerde psychotrauma. Door een gezamenlijke aanpak kan versnippering van het onderzoeksveld op het gebied van psychotrauma worden voorkomen.

De RZO heeft aandacht gevraagd voor lang lopende thema's, zoals de doorlooptijden bij medische keuringen, het invoeren van de gevraagde wijzigingen in het 'PTSS-protocol' en het verwerken van de adviezen van de RZO ten aanzien van secundaire ziektewinst en secundaire victimisatie bij de herziening van het uitkeringen- en voorzieningenstelsel.

Om aan de toenemende zorgvraag te kunnen voldoen is het volgens de RZO belangrijk te investeren in preventie en pro-actieve zorg. Goede informatievoorziening en het beschikbaar stellen aan veteranen van instrumenten om zelf aan een oplossing te kunnen werken zijn daarvoor essentieel.

Ten slotte heeft de RZO een aanzet gegeven tot het formuleren van het veteranenbeleid voor de toekomst.

De Nationale Ombudsman in zijn rol als Veteranenombudsman

Op grond van de Veteranenwet heeft de Nationale Ombudsman tevens een rol als ombudsman voor de veteranen. In die rol behandelt hij klachten van veteranen over overheidsinstanties en over niet-overheidsinstanties die een taak uitvoeren op het gebied van veteranen. Daarnaast onderzoekt hij of er structurele knelpunten zijn. Het jaarverslag over 2019 van de Nationale Ombudsman biedt een uitgebreid overzicht van zijn werkzaamheden, waaronder zijn werkzaamheden als Veteranenombudsman.

In 2019 hebben 279 veteranen de Veteranenombudsman benaderd. In 184 gevallen betrof het een klacht die betrekking had op het Ministerie van Defensie of het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De overige klachten betroffen andere overheidsinstellingen (gemeenten, uitkeringsinstanties), andere ministeries en andere organisaties. De ingediende klachten van veteranen en hun relaties bevatten vaak meerdere klachtonderdelen. De meerderheid van de klachtonderdelen die de Veteranenombudsman ontvangt gaan over inkomensvoorzieningen. Daarnaast is een stijging zichtbaar van het aantal klachten over de behandeltermijn van een vraag of klacht bij diverse instanties.

De Veteranenombudsman geeft veteranen die hem benaderen advies, voert een interventie uit, of verwijst door naar een overheidsinstantie of een instantie die een taak heeft op het gebied van veteranen. De Veteranenombudsman heeft in 2019 drie onderzoeken uitgevoerd naar aanleiding van vragen/klachten van veteranen.

Beschouwing toekomst veteranenbeleid 2020 – 2035

Bij het schrijven van dit onderdeel van de Veteranennota is Nederland in de ban van het coronavirus. Het is duidelijk dat dit grote gevolgen heeft en gaat hebben voor de nabije toekomst. Wat de precieze gevolgen zijn is nog onvoldoende in te schatten. Zo ook de gevolgen voor de veteraan en het veteranenbeleid. Dit betekent dat onderstaande beschouwing niet inhoudelijk ingaat op deze recente ontwikkelingen.

De Defensievisie 2035 en als onderdeel daarvan het personeelsbeleid voor de lange termijn zijn voor een groot deel bepalend voor het veteranenbeleid voor de toekomst. Daarnaast zijn er autonome ontwikkelingen en tendensen die van betekenis zijn voor de veteraan. Beide elementen komen aan het begin van deze beschouwing aan de orde. Daarna volgen de handelingsperspectieven die het mogelijk maken op deze ontwikkelingen in te spelen.

Defensieorganisatie 2035

De defensieorganisatie is de komende jaren sterk in beweging. Van een krimpende naar een groeiende organisatie, met grote geplande investeringen in diverse materieelprojecten. Technische innovaties spelen daarin een steeds belangrijkere rol. Dat heeft ook gevolgen voor de wijze van inzet van Defensie. Minder met de laarzen in de modder en meer nadruk op virtuele oorlogsvoering via het internet en onbemande toepassingen, zoals besturen op afstand (remote piloting). Deze meer indirecte vormen van geweldgebruik hebben invloed op ethisch besef en morele aspecten van oorlogsvoering. Dat zal mogelijk ook effect hebben op de individuele militair.

De arbeidsmarkt verandert ingrijpend, onder meer ten gevolge van een sterke vergrijzing van de bevolking en meer diversiteit in de beroepsbevolking. Defensie moet daarom wezenlijk anders omgaan met in-, door- en uitstroom van personeel. Een nieuw personeelsmodel, met in de basis een open personeelssysteem, is in ontwikkeling. Daarmee kan personeel makkelijker tot Defensie toetreden, maar ook eenvoudiger Defensie verlaten. De diversiteit van het personeelsbestand neemt toe, waardoor meer vrouwen en mensen met een migratie-achtergrond deel uit zullen maken van Defensie. Een hoge mate van flexibiliteit en adaptiviteit is essentieel voor de krijgsmacht van de toekomst. Dat kan niet zonder een structurele samenwerking in een regionaal en nationaal netwerk met andere werkgevers.
Ook daardoor zal de veteraan van de toekomst anders zijn dan de huidige veteraan.

De veteraan

De veteranenpopulatie gaat veranderen, zowel in samenstelling als in de beleving van het veteraan zijn. Er zijn bijna geen veteranen meer die WOII hebben meegemaakt of in Nederlands-Indië, Korea en/of Nieuw-Guinea hebben gestreden. De veteranengemeenschap verjongt en neemt in omvang af.
De jongere, en zeker de actief dienende, veteraan, lijkt zich niet altijd veteraan te voelen. Ook de maatschappelijke tendens van verdergaande individualisering is merkbaar in de veteranenpopulatie. De jongere militairen/veteranen zijn opgegroeid met internet en smartphone. Sociale media zijn een belangrijke levensbehoefte geworden om snel ervaringen te delen en meningen te uiten. Zo helpen sociale media om virtuele (veteranen-)gemeenschappen te bouwen en op die manier steun te bieden.

Uit onderzoek blijkt dat de meeste veteranen tevreden zijn met hun leven en ze waarderen de ervaring van hun uitzending positief. Maar niet met alle veteranen gaat het goed. Eenzaamheid of sociale isolatie komen voor. Het stimuleren van zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie van de veteraan is en blijft dan ook essentieel.

Veteranenzorg

De zorg voor de veteraan is van hoge kwaliteit. De zorgketen binnen het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) is een uniek concept met een laagdrempelige en eenduidige toegang via het Veteranenloket. Net zoals in de civiele zorg zullen de zorgkosten in de veteranenzorg toenemen en ook de personele uitdagingen zullen merkbaar zijn. Technische ontwikkelingen gaan een groeiende impact hebben op de zorg. Onderzoek naar technische innovaties blijft dan ook noodzakelijk. Het belang van preventieve gezondheidszorg neemt verder toe. Op dit moment wordt al geïnvesteerd in gezondheidsmonitoring en -ondersteuning met ICT-middelen. In de toekomst blijft zorgmijding een belangrijk thema. Goede zorg verlenen kan alleen als een veteraan zich wil laten behandelen.

Ook de materiële zorg verdient aandacht. De herziening van de systematiek van uitkeringen en voorzieningen voor veteranen is noodzakelijk om maatschappelijke participatie en re-integratie te bevorderen. Een herzien stelsel draagt bij aan een verbetering van de gezondheid en zelfredzaamheid van de veteraan en beloont werken en maatschappelijke participatie. Het wordt daarmee modern en toekomstbestendig. Daarnaast moet ook de reikwijdte van de materiële zorg tegen het licht worden gehouden. De laatste jaren is een veelheid aan initiatieven zichtbaar met als doel de ‘gewonde veteraan’ te helpen om zijn leven op een goede manier voort te kunnen zetten. Uitgangspunt hierbij is dat initiatieven die voorliggen ter opname in het (veteranen)zorgsysteem in beginsel wetenschappelijk verantwoord zijn. Ook vraagt het opnemen van nieuwe initiatieven om een goede afweging tussen effectiviteit, betaalbaarheid en rechtvaardigheid.

Erkenning en waardering van de veteraan

De erkenning van en waardering voor veteranen blijft in de toekomst een belangrijke pijler van het veteranenbeleid. Of de Nederlandse Veteranendag in zijn huidige opzet toekomstbestendig is, is een vraag die nader moet worden onderzocht. Een andere tendens is dat veteranen zich als erkende en gewaardeerde gemeenschap willen inzetten voor de maatschappij. Door het stimuleren van het bedrijfsleven om actiever bij te dragen aan de maatschappelijke participatie van veteranen draagt ook dat bedrijfsleven bij aan erkenning en waardering.

Wat gaan we doen

De beschouwing van de toekomst van het veteranenbeleid 2020 – 2035 vraagt ook om handelingsperspectieven voor Defensie en de uitvoerende organisaties van het veteranenbeleid. Wat gaan deze partijen de komende periode doen om met de geschetste ontwikkelingen en tendensen om te gaan? Voor sommige van de handelingsperspectieven geldt dat het een voortzetting is van wat al in gang is gezet. Andere initiatieven moeten worden gestart, wachten op de uitkomsten van onderzoek of vergen eerst nader onderzoek.

Veteranenstatus

De veranderende vormen van inzet van militairen bij virtuele oorlogsvoering (in het cyberdomein) en met besturing op afstand (remote piloting) vragen om een beschouwing van de criteria voor het bepalen van de veteranenstatus, maar ook van het decoratiebeleid. In de komende periode zal voor deze en andere, nieuwere, vormen van inzet en beleid moeten worden ontwikkeld.

Mentale weerbaarheid

Tevens kan de veranderde inzet van militairen leiden tot andere ethische en morele dilemma's die van invloed zijn op de mentale weerbaarheid van de militair. De lopende onderzoeken hiernaar zijn van groot belang en zullen een vertaling naar behandelmethoden in de LZV-keten met zich meebrengen.

Transitiezorg

In een meer open personeelssysteem met flexibele in- en uitstroom van personeel, is het essentieel om op een goede manier afscheid te nemen van personeel in zijn algemeenheid en van de veteraan in het bijzonder. Vanwege de bijzondere positie van de militair, de opgedane ervaringen tijdens missies en de kenmerken van de Defensieorganisatie (zoals de relatieve geslotenheid, kameraadschap, groepsgevoel), kan de overgang van 'militair naar burger' gepaard gaan met aanpassingsproblemen. Transitiezorg is gericht op het zorgvuldig begeleiden van uitstromende militairen en veteranen naar de samenleving, waarbij ook instrumenten kunnen worden ingezet die bijdragen aan het vroegtijdig signaleren van (uitzendgerelateerde) psychische klachten of aanpassingsproblemen.

De jonge veteraan

Het is belangrijk om jonge veteranen meer bewust te maken van de status van veteraan, de faciliteiten en diensten die aan deze status zijn gekoppeld en de organisaties die de veteraan kunnen ondersteunen. Het gebruik van de faciliteiten in Doorn, bij zowel de voorbereiding op de missie als de zorg na de missie, biedt een goede kans om aan deze bewustwording bij te dragen. Op die manier maakt de militair namelijk al vóór zijn uitzending kennis met de faciliteiten en diensten voor veteranen. In overleg met de operationele commandanten wordt een proefproject gestart om (een deel van) de missievoorbereiding en nazorg bij het Nederlands Veteraneninstituut in Doorn te laten plaatsvinden.

Samenwerking geüniformeerde beroepen

De groeiende erkenning van PTSS als beroepsziekte, die niet alleen bij militairen voorkomt maar in de bredere kring van (geüniformeerde) beroepen, maakt het noodzakelijk om de kennis te delen en gezamenlijk op te trekken in de behandelingen van die beroepsziekte. De samenwerking binnen de groep geüniformeerde beroepen (Defensie, Politie, Brandweer, Douane) is weliswaar in gang gezet, maar moet de komende periode verder worden uitgebreid, onder andere op het gebied van onderzoek en kennisdeling.

Samenwerking gemeenten en maatschappelijke partijen

Versterking van de samenwerking met gemeenten en maatschappelijke partijen is van belang om sociale isolatie en eenzaamheid van de veteraan tegen te gaan en zelfredzaamheid te bevorderen. De contacten op het niveau van buurten en wijken zijn hierbij belangrijk, en zo ook de contacten met maatschappelijke partijen als het Leger Des Heils. De eerste initiatieven op dit gebied lopen al, maar in de uitvoering van het veteranenbeleid is verdere ontwikkeling en verankering van die samenwerkingsverbanden nuttig.

Preventieve gezondheidszorg en nazorgonderzoek

Gezondheidspreventie, -monitoring en doorontwikkeling van het nazorgonderzoek is van belang om problemen en zorgbehoeften te voorkomen, in een vroeg stadium zorgbehoeften van de militair/veteraan te onderkennen en om de juiste zorg te kunnen aanbieden. Dit is ook van belang om de groeiende kosten van de zorg te kunnen beheersen.

Pro-actieve zorg

Om met die veteranen in contact te komen die zorg mijden of in een geïsoleerde positie zitten, is een pro-actieve houding nodig. De Engelse vakterm hiervoor is outreachende zorg. Dit omvat alle instrumenten die bijdragen aan het bereiken van deze veteranen. Het Veteraneninstituut heeft daartoe een zorgcoach aangesteld. Dit en andere initiatieven moeten de komende periode bijdragen aan het bereiken van zoveel mogelijk veteranen die nu nog niet in beeld zijn voor zorg.

Technische innovaties in de zorg

Technische innovaties worden het komende decennium van groter belang, enerzijds om de groeiende zorgkosten te beheersen en anderzijds om de kwaliteit van leven van de veteraan te verbeteren. Naast de komst van “slimme” protheses is bijvoorbeeld een draagvest (Panic Jacket) in ontwikkeling, dat op basis van enkele sensoren een inschatting kan maken van de gemoedstoestand van een persoon en signalen afgeeft voor handelen. Dergelijke innovaties vereisen steun en financiën, waarbij samenwerking van zorginstellingen en kennisinstituten onontbeerlijk is.

De Nederlandse Veteranendag

De jaarlijkse Nederlandse Veteranendag is nog steeds de ultieme vorm van brede maatschappelijke erkenning en waardering van de veteraan, verankerd in de Veteranenwet. Over de toekomstige opzet en invulling van de Nederlandse Veteranendag, beraadt het Nationaal Comité Veteranendag zich. Het Comité heeft een werkgroep ingesteld om die vraag te onderzoeken.

Maatschappelijke participatie

Maatschappelijke participatie van veteranen stimuleren is één van de instrumenten om de sociale isolatie en eenzaamheid te doorbreken. Door actief bij te dragen aan de maatschappij, die de veteraan erkent en waardeert voor zijn inzet, komt de veteraan uit zijn isolement en werkt hij aan zijn zelfredzaamheid. Zo voelt hij zich opnieuw erkend en gewaardeerd. Initiatieven die hieraan bijdragen moeten worden gestimuleerd, zoals bijvoorbeeld de stichting Veterans Search Team, waarbij veteranen de politie ondersteunen bij het zoeken naar, onder andere, vermiste personen. Deelname aan dergelijke activiteiten geeft kracht en brengt kameraadschap. Maar ook andere manieren zijn denkbaar, zoals bedrijven die ervaringsplaatsen bieden, het gebruik van zogenaamde social impact bonds bij re-integratie, of initiatiefnemers van lokale goede doelen die zich gesteund weten door (groepen van) veteranen.

Erkenning van bedrijfsleven gericht op veteranen

In lijn met het voorgaande zijn acties waarbij bedrijven zich verplichten initiatieven voor veteranen te ondernemen een vorm van maatschappelijke erkenning en waardering. Dit kan door het bieden van arbeidsplaatsen, stageplekken of andere ervaringsmogelijkheden. Er zijn initiatieven op dit gebied, maar verdere ontwikkeling hiervan is gewenst. Binnenkort start een pilot waarbij ‘social return voor de doelgroep veteranen’ een selectiecriterium is bij aanbestedingen door Defensie.

Naast het hierboven beschreven handelingsperspectief op de meer lange termijn zijn eerder in deze Veteranennota onderwerpen beschreven die het komende (Veteranennota)jaar actueel zijn.

Onafhankelijk onderzoek Dutchbat-III

In 2019 is ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum gestart met de uitvoering van het onafhankelijk onderzoek naar de (zorg)behoeften van Dutchbat-III veteranen. Een onafhankelijke begeleidingscommissie begeleidt dit onderzoek. In deze commissie zitten naast deskundigen op

het gebied van onderzoek, veteranenzorg en communicatie ook Dutchbat-III veteranen. De resultaten van het onderzoek zullen waarschijnlijk in het najaar van 2020 worden gepresenteerd.

Uitvoeren project governance

Het initiatief van Defensie tot het samenvoegen van organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van het veteranenbeleid is het gevolg van één van de aanbevelingen uit de evaluatie van het veteranenbeleid, uitgevoerd in 2016. De samenvoeging van organisaties moet leiden tot een herkenbare en duidelijke besturingsstructuur, die effectiever en efficiënter aansluit op de uitvoering van de Veteranenwet en het daaruit voortvloeiende beleid. Daarnaast zijn door de samenvoeging inhoudelijke voordelen te behalen, zoals meer ruimte voor innovatie en meer geïntegreerd en flexibel kunnen inspelen op interne en/of externe ontwikkelingen binnen het veteranenbeleid. De herinrichting moet leiden tot de situatie waarin, per 1 januari 2021, nog uitsluitend één organisatie een subsidie van Defensie ontvangt voor de uitvoering van alle aspecten van het veteranenbeleid.

De samenvoeging betreft de volgende organisaties: Stichting Nederlandse Veteranendag, Stichting Veteraneninstituut, Stichting de Basis, Team zorgcoördinatie van ABP/APG, coördinatie nuldelijnsondersteuning van de Vereniging Veteranen Platform en het programmabureau van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen. De besturen van de stichtingen hebben besloten om het initiatief te volgen en te gaan fuseren.

Na uitreiking van de opdracht in 2019, is onder leiding van Defensie een projectorganisatie ingericht. Deze bestaat uit afgevaardigden van de samenvoegende organisaties. De projectorganisatie werkt onder andere aan thema's als het juridische fusietraject en het inhoudelijk bij elkaar brengen van de verschillende expertises en de capaciteit. Als gevolg van de samenvoeging zullen de drie genoemde stichtingen en de drie delen van organisaties opgaan in één stichting met een nieuwe naam: het Nederlands Veteraneninstituut. Het Nederlands Veteraneninstituut heeft na afronding van de fusie als taak het uitvoeren van de Veteranenwet en het Veteranenbesluit. De Algemene Rekenkamer heeft vastgesteld dat het een 'rechtspersoon met een wettelijk taak' betreft. Als gevolg van onder andere het verdwijnen van de betrokken stichtingen zal het Veteranenbesluit moeten worden aangepast; deze aanpassing zal met een voorhangprocedure aan de Kamer worden aangeboden. Dit gebeurt zodra het besluit tot fusie definitief is.

Ontwikkeling/vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op re-integratie en maatschappelijk participatie

In de beleidsevaluatie van het veteranenbeleid 2011 – 2016 wordt de aanbeveling gedaan om het stelsel van uitkeringen en compensaties (inclusief keuringen) te moderniseren, zodanig dat het de veteraan beter ondersteunt bij zijn re-integratie en maatschappelijke participatie. In de veteranennota 2018 – 2019 is de ambitie neergelegd om deze aanbeveling in de komende jaren actief uit te voeren.

In afstemming met de eenheid Bijzondere Regelingen Defensie (BRD), uitvoeringspartner van het ABP, wordt een hedendaags en toekomstbestendig systeem ontwikkeld waarin de veteraan zelf meer centraal staat. De pijlers daarbij zijn gezondheid en zelfredzaamheid. Bij de start van een traject met een veteraan wordt een zorg- en ontwikkelingsplan opgesteld dat is gericht op behandeling en re-integratie, onder de voorwaarde van financiële rust en stabiliteit, zonder focus op keuringen en op het vaststellen van een medische eindtoestand. Een medische keuring volgt pas na de uitvoering van het zorgplan. Hiermee wordt beoogd een systeem te creëren dat ziet op het beperken van de (materiële en immateriële) schade en waarbij werken en/of maatschappelijke participatie wordt beloond.

Het oogmerk is te komen tot een structurele wijziging van het uitkeringen- en voorzieningenstelsel dat het beste is voor de veteraan en daarmee ook toekomstbestendig is. Het realiseren van die structurele wijziging heeft tijd nodig, ook vanwege de mogelijke rechtspositionele consequenties en de verwerking daarvan in wet- en regelgeving. Deze stelselwijziging is ook onderwerp van overleg met de centrales van overheidspersoneel.